



emcdda.europa.eu

## SAMMENDRAG — UTVALGT ASPEKT: NARKOTIKALOVBRUDD: STRAFFEUTMÅLING OG ANDRE UTFALL

### Europeisk overvåkings-senter for narkotika og narkotikamisbruk

Årsrapport 2009: narkotikasituasjonen i Europa

**Sperrefrist: 05.11.2009 kl. 10.00 CET**

#### Innledning

Straffene som idømmes for brudd på narkotikalovgivningen i EU, er nå for første gang blitt tema for et utvalgt aspekt <sup>(1)</sup>. Ved å analysere statistikkene for det siste året forsøker denne rapporten å besvare følgende spørsmål: Hva vil det mest sannsynlige utfallet bli for en person som blir anholdt av politiet for et narkotikalovbrudd som bruk, besittelse eller forsyning av narkotika?

#### Straffeutmåling for brukere og smuglere

- Om lag 17 land rapporterte straffeutmålingen for lovbrudd knyttet til personlig bruk og for lovbrudd knyttet til forsyning, separat.
- Typen straff (f.eks. fengsel, bot, samfunnsstraff) som narkotikalovbrytere idømmes, ble rapportert separat for personlig bruk og for forsyningsrelaterte lovbrudd av 13 av de 26 landene.

#### Manglende iverksettelse av rettslige skritt

- Tolv land var i stand til å levere vesentlige data om antallet formelle eller uformelle henleggelses fra politiet eller påtalemyndighetens side, mens ytterligere fem land ga en viss indikasjon på disse tallene. Åtte land ga ingen indikasjon på antallet av slike "mindre vesentlige" utfall.
- En forsøksvis sammenligning av statistikkene for seks av landene viser at andelen av utfallene som det ikke redegjøres for, kan variere fra 25 % til 90 % av narkotikalovbruddene som ble rapportert det siste året.

#### Typer straff

- For lovbrudd knyttet til personlig bruk var bøter det mest sannsynlige utfallet i **Den tsjekkiske republikk, Danmark, Tyskland, Frankrike, Latvia og Nederland**. Betinget fengselsstraff var det mest sannsynlige utfallet i **Polen og Kroatia**, mens **Italia, Østerrike, Portugal, Slovakia og Storbritannia** overveiende rapporterte om advarsler eller betingede reaksjoner.
- Mange brukere som blir anholdt av politiet, stilles ikke for retten, men av dem som blir dømt for bruk eller besittelse, havner enkelte direkte i fengsel. Høy tilbakefallsprosent blant narkotikalovbrytere – inntil 60 % ifølge de begrensede dataene som er tilgjengelige – kan forklare en del av disse tilfellene.
- For forsyningsrelaterte lovbrudd ble fengselsstraff idømt hyppigere enn andre sanksjoner i alle land. I **Den tsjekkiske republikk, Tyskland, Portugal og Slovakia** var de fleste fengselsstraffene betinget.

<sup>(1)</sup> Sammenligningenes nøyaktighet begrenses av forskjeller mellom: definisjoner og terminologi som brukes, systemer for datainnsamling, statistiske enheter og tilknyttede telleregler. Nærmere informasjon finnes i det utvalgte aspektet og dets vedlegg på internett.

I to medlemsstater (**Nederland** og **Storbritannia**) var samfunnsstraff utfallet for over 10 % av dem som ble dømt for forsyningsrelaterte lovbrudd.

- Der de nasjonale dataene ikke skilte mellom ulike typer lovbrudd og der andelene av sanksjoner for alle lovbrudd ble sammenlignet, gikk det likevel tydelig fram at bøter ble hyppigst brukt i **Irland**, **Luxembourg**, **Ungarn** og **Sverige**, mens bruk av betingede fengselsstraffer forekom oftest i **Bulgaria** og **Romania**.
- En sammenligning av tre land med lignende rettssystemer, kulturell bakgrunn og forbruksmønstre viste at **Finland** i minst grad idømte personer som hadde begått mindre grove lovbrudd, fengselsstraff, mens **Sverige** gjorde mest bruk av ubetingede fengselsstraffer for grovere lovbrudd og **Norge** i større grad benyttet samfunnsstraff.
- Bare **Irland**, **Ungarn**, **Nederland**, **Polen** og **Storbritannia** rapporterte om utstrakt bruk av samfunnsstraff – denne reaksjonsformen forekommer svært sjelden i de fleste rapportene.

### **Straffenes størrelse**

- Tretten land rapporterte om lengden på fengselsstraffene som ble idømt, selv om rapporteringsformatene ikke alltid var sammenlignbare. Enkelte mindre land rapporterte alle individuelle straffer som ble idømt i løpet av et år, mens de større landene rapporterte et "gjennomsnitt".
- Gjennomsnittlig fengselsstraff for bruk eller besittelse i de ulike landene varierte fra én måned til 29 måneder.
- For forsyningsrelaterte lovbrudd varierte gjennomsnittet fra én måned for mindre salgslovbrudd til 38 måneder for grov smugling.
- Lange fengselsstraffer forekom relativt sjelden. Statistikkene underbygger hypotesen om at det i Europa er få "narkotikabaroner" eller "storfisker", og at disse er vanskeligere å domfelle enn mindre, mer synlige langere.

### **Typer av narkotika som er involvert**

- Typen narkotika som lå til grunn for dommen, ble bare rapportert av **Den tsjekkiske republikk**, **Kypros**, **Nederland**, **Portugal**, **Slovakia** og **Storbritannia**. Disse begrensede statistikkene viser at de gjennomsnittlige straffene varierte avhengig av type stoff, også i de landene der stoffene er likestilt i lovgivningen. Dette tyder på at domstolene oppfatter forskjeller med hensyn til de ulike stoffenes nivå av skadelighet eller alvorlighet som ikke gjenspeiles i lovgivningen.

### **Overføring til behandling eller rådgivning**

- Til tross for at bruken av behandling i stedet for straff for narkotikaavhengige har bred politisk støtte over hele Europa, rapporterte 14 av de 26 landene ikke noen statistikk for slike utfall.
- Med henblikk på politisk planlegging er det avgjørende å kunne beregne suksessratene for behandlingstiltak, men dette vil være umulig dersom det samlede antallet personer som påbegynner behandling, ikke registreres.

### **Et mulig evalueringsverktøy**

- EUs siste handlingsplan for narkotika oppfordrer medlemsstatene til å sikre kontinuerlig evaluering av narkotikapolitikken. En prosessevaluering der doms- og andre utfallsstatistikker brukes for å forstå hvordan lovendringer er blitt gjennomført, ville være et relativt enkelt men viktig tiltak i den forbindelse. Det ville gi landene kunnskap om hvordan flesteparten av lovbrøyterne kommer ut av strafferettssystemet og om hvorvidt dette skjer via ruter som er i tråd med lovgivernes intensjoner eller via andre ruter. Evalueringen vil også kunne bidra til å måle systemets virkning og effektivitet.